

A MAGYARORSZÁGI KOEGZISZTENCIA-SZABÁLYOZÁSHOZ
(E)

A GMO Kerekasztal állásfoglalásai

Az FVM által elkészített ún. koegzisztencia rendeletváltozatot a kormány Európai Unió felülvizsgálatra küldte ki, s az országgyűlési tárgyalása 2006. februárjára várható. Az OKB GMO Albizottsága és az MTA Agráretikai Bizottság részére – véleményük kialakításához az alábbiakat ajánljuk megfontolásra:

(Ea) A koegzisztencia szabályozást **növényfajonként** kell kidolgozni.¹ Ebben kiemelten kezelendő a megporzás formája, a magelszórásra (árvakelésre) való hajlam, és a vegetatív szaporodásra való képesség. Mindig **a legrosszabb esettel kell kalkulálni** – szegélysorok nélküli pontszerű pollenforrással, a pollen terjedésével az uralkodó szélirányban, a fajra jellemző maximális pollentermeléssel és hímsteril fajták megtermékenyülésével számolva. Az izolációs távolságok megállapításához csak hazai vizsgálatok mért eredményei használhatók fel.² A megporzás időszakában az UV fény, a páratartalom (ezek befolyásolják a pollen élettartamát) és a szélviszonyok, továbbá a hazai köztermesztésben elterjedt fajták pollen-termőképessége jelentős szempontok. A legkörültekintőbb koegzisztencia szabályozás is **csak lassítani képes** a nagy területen kijuttatott idegen gének elterjedését (polleneloszlás – fajtahibridek, magpergési hajlam – árvakelés, magszállítás – szállítási útvonalak szennyezése, magtárolás – vetőmagvak és élelmiszerek véletlen szennyezése), de megakadályozni nem tudja azt. Mindezt kiemelkedő fontosságú az **első kibocsátás dokumentuma**. Ezt a Géntechnológiai Eljárásokat Véleményező Bizottság (GEVB) **minősített többségű** elutasító vagy támogató döntéssel fajtánként készítse el és a géntechnológiai hatóság, valamint a szakhatóság jóváhagyása után tegye az interneten nyilvánossá.³ Kötelezően foglalja magában: (i) a mezőgazdasági (főhatás-vizsgálat); (ii) a közgazdasági-szociológiai; (iii) a dietétikai (e hármat az MTA Agráretikai Bizottsága vétójoggal véleményezze); és (iv) a környezeti (az OKB GMO Albizottsága vétójoggal véleményezze) rizikóanalíziseket, amelyekre döntését alapította.⁴

(Eb) A jelenlegi, kukoricára (szélbeporzású, pollenjét a háziméh gyűjti, a kukoricabogár terjeszti⁵) vonatkozó koegzisztencia rendeletnek az alábbi **viszonyokat** kell tisztázni:

¹ A jelenlegi állásfoglalás kukoricára készült.

² Ezt időjárási (a fajtára jellemző pollenterjedéskori viszonyok) és fajtatulajdonsági (pl. pollentermő-képesség, megpergésre való hajlam stb.) okok indokolják.

³ Bizonyos, hogy ez a GEVB jelenlegi szerkezetét érinti (szakterületi képviselőre kell átszervezni és négy albizottságát – gazdasági, társadalmi, dietétikai, környezettudományi – kell létrehozni), hogy erre a szakmai munkára képessé váljon.

⁴ A mezőgazdasági analízis (i) csak független, hazai szervezet véleményére támaszkodhat. A közgazdasági elemzés (ii) kizárólag magyar műhelynek a fő- és mellékhatásokat, a gazdasági szereplők érdekrendszerét áttekinthető munkája lehet. A dietétikai munkáknak (iii) két alegységből kell állnia: takarmányozástani és táplálkozástani megítélésből. A takarmányozástani munkának a fogyasztó állatra kell, hogy vonatkozzon (pl. kukorica szilázs – szarvasmarha). E területen a független munkák figyelembevétele megkülönböztetett erősségű. A környezeti rizikóanalízis (iv) kizárólag a Pannon biogeográfiai régióban elvégzett független vizsgálatokra támaszkodhat.

⁵ A terjesztés távolságára és mértékére nem rendelkezünk hazai adatokkal.

A szigorú szabályozáshoz **három vizsgálati zóna** kialakítását tartjuk szükségesnek:

– az egyes zónában (5 km-es sugarú körben)⁶ a rovarmegporzású GM-növények – vagy ha a pollent táplálkozás céljára a háziméh gyűjti és így a méz szennyeződik – és a háziméhek kapcsolatát kell vizsgálni, s a **pollenszórási időszakban a méhész engedélyét** kell kérni, hiszen a transzgenikus pollent tartalmazó szennyeződés a méz minősítését veszélyezteti;⁷

– a kettes zónában (1,6 km-es sugarú körben) az ökológiai és GM-növények termesztésének kapcsolatát, hiszen az előbbi 100 % genetikai tisztasági értéket igényel, tehát zéró toleranciájú. Az **ökológiai termelést** alapjaiban veszélyezteti, tehát jelentős értékcsökkentő a GM-növények tulajdonságainak megjelenése a termékeikben. Ehhez tudni kell, hogy pl. a kukoricapollennel átvitt *cryIA*-gén már abban az évben CryI-toxint termel a szemekben, amely biotermékként nem értékesíthető;⁸

– a harmas zónában (800 m-es sugarú körben)⁹ a **hagyományos** és GM-növények kapcsolatát, amelyre 0,9 % tolerancia értéket (jelölési küszöbértéket) állapítottak meg.¹⁰

(Ec) A GM-fajtát termesztő, **erre speciálisan a hazai egyetemi oktatásban kiképzett, erről jogosítvánnyal rendelkező** gazdának¹¹ minden esetben be kell szerezni a fentiek szerint meghatározott izolációs zónákban **az érintett területek tulajdonosainak és földhasználóinak engedélyét** függetlenül attól, hogy kukoricatermelő-e (vö. vadkártétel és szállításkori magelszórás); továbbá az említett **három zónából** (függetlenül annak szomszédosságától) az önkormányzatoknál nyilvántartott, érintett tulajdonosok és jogszerű területhasználók írásos engedélyeit. Például, kukoricánál légvonalban 5 km sugarú körben a törvényi szabályozás szerint bejelentett méhészek engedélyét; 1,5 km-es sugarú körben a regisztrált ökológiai gazdák, továbbá nemesítő telepek, vetőmagtermesztők, természetvédelmi területek engedélyét; 800 méteres sugarú körben a hagyományos kukoricatermesztők engedélyét. A termesztőnek vetés előtt be kell mutatni az engedélykiadónak a GM-termék elkülönített tárolására alkalmas raktárait és szóródásmentes szállítására alkalmas eszközeit. Az engedélykiadónak ezt helyszíni bejárással kell ellenőrizni, amelynek díja a GM-termelőt terheli.

(Ed) Speciális pénzügyi alapot kell létrehozni, amelynek feltöltése – mivel kizárólagosan az ő érdekük – a fajtatulajdonosok és a GM-termesztők közös kötelezettsége. A **GM-fajtatulajdonosok szervezetének** (pl. Barabás Zoltán Biotechnológiai Egyesület) az értékesítésre szánt vetőmag vetésterületének nagyságával arányos **monitorozási és kártétel-megelőzési alapot**¹² (MKA) kell létrehozni, amelyből az OMMI számára az ellenőrzés finanszírozhatóvá válik. Az összeg pontosítása a géntechnológiai hatóság és szakhatóság feladata, de foglaljon

⁶ Az ellenőrzésre kijelölt OMMI-nak jelenleg nincs akkora apparátusa, hogy ilyen nagyságú terület bejárását elvégezze, tehát intézetszervezési, vagy ellenőrzésszervezési vonzata is van ennek a javaslatunknak.

⁷ Az európai koegzisztencia rendeletek széleskörűen felelnek meg erről a kapcsolatrendszerrel.

⁸ Bármely ún. transzgén megjelenése a kukorica termésében a biotermékként való értékesítést kizárja.

⁹ A vetőmag-előállításnál széleskörűen alkalmazott 400 méteres izolációs távolság nagy pollentermésű megporzó és hímsteril vagy címerezett fogadónövénynél a megállapított 0,9 % toleranciaértékre nem elégséges.

¹⁰ A jelenlegi rendelet csak ezt a viszonyrendszert igyekszik rendezni. A 0,9 %-nak nincs tudományos alapja.

¹¹ Elsősorban a SzIE (Gödöllő) mezőgazdasági genetikai szakmérnökeire gondolunk, illetve ugyanitt tanfolyamot végzett, de szakmérnökök által felügyelt gazdákra.

¹² Megfontolandóan az MKA-ból kell finanszírozni a minőségellenőrző szerv konkrét véleménye alapján az azonnali kártalanítást, amelynek összege a bírósági ítélet után kerül vissza az alapba. Amennyiben nem található meg a szennyeződés forrása a kártérítés az MKA-t terheli, amely visszahat az általa kirótt illeték nagyságára.

magában minden szomszédos kukoricatermesztőnél elvégzendő tíz-tíz gyors vizsgálatot. Kalkuláljon azzal, hogy vitás esetben részletes, esetleg akkreditált vizsgálatot is kell végezni. A fajtatulajdonosnak kell garantálni a termékének környezetanalitikai (talaj, növényi és állati minták) nyomon követésére alkalmas olcsó és folyamatosan elérhető mérési módszert. A leendő GM-termesztőknek a termesztés megkezdése előtt ebbe az alapba (MKA) kell befizetni az ellenőrzésükkel és nyilvántartásukkal kapcsolatos éves különdíjukon felül azt a teljes különbséget, amely a kezdeti „**akciós időszakban**” a GM-vetőmag kedvezményes ára és a hagyományos vetőmag ára közötti különbség. **Az engedélytulajdonos GM-termesztő és a fajtatulajdonos anyagilag felelős az általa okozott gazdasági kárért.**¹³ Annak mértékét a mezőgazdasági termékek minőségellenőrzéssel megbízott szervezetei állapítják meg. A kártérítés – vitás esetben – a magyar hatályos joggyakorlat szerint érvényesíthető. A kártérítés jogalapja a veszélyes üzem működéséből eredő károkért fennálló, vagyis a fokozott veszéllyel járó tevékenységért érvényesíthető, objektív felelősség.¹⁴

a GMO Kerekasztal tagjai közül: **Ács Sándorné** (Kishantosi Vidékfejlesztési Központ Kht., Kishantós; IFOAM); **Ángyán József** prof., CSc. (Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Gödöllő); **Bakonyi Gábor** prof., DSc. (Szent István Egyetem, Állattani és Ökológiai Tanszék, Gödöllő); **Balla László** prof., DSc. (Magyar Növénynevelők Egyesülete, Budapest); **Bardócz Zsuzsa** DSc. (GENOK, Norvégia/Skócia/Magyarország); **Bauer Lea** (Biokontroll Hungária Kht., Budapest); **Békési László** prof., CSc. (Kisállattenyésztési és Takarmányozási Kutatóintézet, Méhtenyésztési és Méhbiológiai Osztály, Gödöllő); **Darvas Béla** prof., DSc. (MTA Növényvédelmi Kutatóintézete, Ökotoxikológiai és Környezetanalitikai Osztály, Budapest); **Gyulai Ferenc** DSc. (Agrobotanikai Intézet, Tápiószéle; Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Gödöllő); **Kajner Péter** (Magyar Környezetgazdaságtani Központ, Budapest); **Márai Géza** dr. (Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Gödöllő); **Menyhért Zoltán** prof., DSc. (Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Környezettudományi Doktori Iskola, Gödöllő); **Papp László** prof., az MTA r. tagja, DSc. (Magyar Természettudományi Múzeum, Budapest); **Pataki György** PhD. (Szent István Egyetem, Környezet- és Tájgazdálkodási Intézet, Gödöllő; Döntésemélet Tanszék, Vállalatgazdaságtan Intézet, Budapesti Corvinus Egyetem); **Pusztai Árpád** prof., Ph.D, a Skót Akadémia tagja (GENOK, Norvégia/Skócia/Magyarország); **Roszik Péter** dr. (Biokontroll Hungária Kht., Budapest; Biokultúra Szövetség); **Sajgó Mihály** prof. DSc. (Szent István Egyetem, Kémia és Biokémiai Tanszék, Gödöllő); **Székács András** DSc. (MTA Növényvédelmi Kutatóintézete, Ökotoxikológiai és Környezetanalitikai Osztály, Budapest); **Takács-Sánta András** (ELTE TTK, Budapest); **Tanka Endre** prof., DSc. (Károli Gáspár Református Egyetem, Környezetvédelmi és Agrárjogi Tanszék, Budapest); **Varga Zoltán Sándor** prof. (DSc.), Debreceni Egyetem, Természettudományi Kar, Evolúciós Állattani és Humánbiológiai Tanszék, Debrecen.

¹³ Államilag kell előírni, hogy a magasabb vetőmag-áráért milyen hányadban járuljon ehhez hozzá a fajtatulajdonos.

¹⁴ Polgári Törvénykönyv 345. § (2) bekezdése szerint: „Ezeket a szabályokat kell alkalmazni arra is, aki az emberi környezetet veszélyeztető tevékenységével másnak kárt okoz.” A GM-növények köztermesztése ebbe a körbe vonható.